

מראי מקומות- קידושין ס"ו

שתיקתו כהודאה ממש (דא"כ לא יהי צריך קרא), אלא הביאור הוא דהתורה מחדש באיסורין, דהיכא דשותק הבע"ד, הדין הוא דע"א נאמן כאילו הוי שתיקת הבעל דבר הודאה. ולזה מתורץ לשון "נאמן" דאמר אביי, דבאמת הוא נאמן, ולא רק דגורם הודאה. ובזה גם מיושב איך אמר רבא דבדבשב"ע לא אמרי' הכי, דחידוש זה נאמן רק לענין איסורין [ולא ביאר במה פליג עליו אביי בזה, רצ"ע]. ובזה תי' גם מה דהגמ' נקט דלאביי לא יהי' נאמן אם גזלן הוא (דלפי הפירוש דעדות העד רק גורם לשתיקה כהודאה של הבעל דבר, לכאור' מה לי אם גזלן או לא, וי"ל כדאי' להלן בשם הש"ך), דהא באמת צריכין אנו לנאמנות העד.

(ג) **אי מהימן עלך דלאו גולנא הוא- הק' הש"ך** (יו"ד קכ"ז, כ'), הא כ' הרמ"א (שם) בשם הר"ן דפסולי עדות כשרים לענין עדות איסור, וא"כ מהו הנפק"מ כאן אם הוא גולן או לא. וכ' לחלק, דודאי נאמן הפסול להתיר איסורים, אבל כאן, דמייירי שבא לאסור, צריך גם שתיקת הבע"ד ליהוי כהודאה, וזה שייך רק היכא דהבע"ד סומך עליו שאומר אמת (כן הבין הש"ך בדעת הר"ן). וא"כ, בפסולי עדות י"ל דאין הבע"ד מאמינם, וזהו הביאור באי מהימן עלך דלאו גולנא הוא. וכ' המקנה (ד"ה אך) דס"ל לאביי דמה שע"א נאמן בדבר שבערוה, צריך להיות עד כשר, ולא כמו דקיי"ל לדידן לענין ע"א נאמן באיסורין, דילפי' מממון דאינו יכול להיות קרוב או פסול [ולכאור' לפי הש"ך יהי' קרוב כשר, דכל הנדון הוא רק אם הוא מאמינו, לא בדיני עדים כשרים, משא"כ להמקנה יהיו פסולים, דסכ"ס עד פסול הוא לגבי']. **וע' באחיעזר** (ח"א י"ד, ד') שכ' דאע"פ דעדות זו על איסור הוא, מ"מ כיון דגם פתיך בי' ממון ושעבודים, להכי יהי' צריך עד כשר.

(ד) **אילימא דבי תרי אמרי אשתבאי... מאי חזית דסמכת אהני וכו'- הק' הפני יהושע**, הא אפי' אם נשבית ודאי, לא יהי' ינאי אלא ספק חלל, ובאמת מדאורייתא אף ספק חלל אינו, דהא מוקמי' השבוי' על חזקתה, ומזה אמרי' בהרבה פעמים בשבוי' הקילו. וא"כ היכא

(א) **אמר אביי נאמן- הק' תוס'**, והא אמרת המקדש בעד א' אין חוששין לקידושיו, דאין דבר שבערוה פחות משתים, וא"כ למה ע"א נאמן. ותי' דהתם אפשר דהמעות מתנה, אבל כאן הביאה אוסרת בין בעדים בין שלא בעדים. ותי' דשאני המקדש בע"א דאפשר דכיון דקידשה שלא בפני עדים המעות מתנה. ותמה היד דוד, למה צריכין להא דמעות מתנה, הרי אפי' אם לא היו מעות מתנה, סכ"ס קידושין צריכים לעדי קיום, ומה דקידשה בפני ע"א לאו כלום הוא, ואפי' אם באמת מכוין לקידושין. וע"ש שכ' לדחות דאה"נ, ודאי ס"ל לתוס' כן, ולכן כ' דביאה אוסרת בין בעדים ובין שלא בעדים, אלא דכוונתו במש"כ דמעות מתנה, היינו שבא לפרש למה באמת נתן הכסף, כיון דודאי ידע דקידושין צריך לעדים, ודוחק, וצ"ע. ותי' תוס' דאף דאמרי' בסוטה דאין ע"א נאמן אלא בעסקי קינוי וסתירה, אפשר דשאני הכא דשותק, ולכן נאמן [ק', אם כוונתו דכיון דשותק הוי כהודאה, ולשיטתו דלעיל, א"כ לכאור' אין הקו' מתחלת כלל, דכאן אין צריך שום נאמנות להע"א, רצ"ע]. וכ' הרשב"א (בתי' הב', דבתי' הא' גם כ' לחלק בין שתיקה להכחשה) "איכא למימר דאביי לאו דבר תורה קאמר, אלא כיון דבעלמא מהימן, הימנוה רבנן אפי' בדבר שבערוה".

(ב) **רבא אמר אינו נאמן- הק' הראשונים**, לפי מש"כ תוס' לעיל, דטעם דע"א נאמן הוא משום דשתיקתו של הבעל דבר הוא כהודאה, א"כ מ"ט דרבא דס"ל דאין הע"א נאמן כאן משום דאין דבשב"ע פחות משנים, ומה בכך, הרי כאן אין אנו צריכים לנאמנות העד ממש, אלא דע"י עדותו נגרם הודאת הבעל דין, וודאי גם בדבשב"ע יכול הבעל דין להודות שיודע דאשתו אסורה עליו, ויהי' נאסר עי"ז. וכבר הק' כן תוס', ותי' דרבא ס"ל דאין טעם נאמנות העד משום שתיקה כהודאה, אלא משום דאיכא רגלים לדבר, ולכן זה לא מהני בדבשב"ע [ולכאור' יוצא מזה דנח' אביי ורבא בטעם נאמנות דע"א בסוגיין, דאביי ס"ל שהוא מדין הודאה, ורבא ס"ל שהוא מדין רגלים לדבר]. וע' בר"ן (כט. בדפיו) דכ' לבאר שיטת תוס' דלעיל באו"א קצת, דאין הביאור דאמרי' דכיון דהבע"ד שותק ממילא הוי

אפי' אם נודע דהי' פסול בודאי בשעת העבודה, אפ"ה עבודתו כשרה, ואילו בודאי במקוה בכה"ג, מה שטבל שם טמא הוא. ותי' שיש עוד מח' ר"ט ור"ע, לענין כהן טמא שטבל, ובאו עדים והעידו דהמקוה הי' חסר, וע"ז בא המשל, ואינו ענין להא דספק מקוה כלל. וע' ברמב"ן דכ' לחדש שלא התירה התורה עבודתו כשנמצא ודאי חלל, אלא כשנמצא ספק חלל, והוא משום דאומרים דכיון דאדם זה יש לו חזקת כשרות, לא תפסילנו מספק. ואף דמכאן ולהבא אין מכשירין הספיקות לכתחלה, עכ"פ למפרע מעמידין אותו על חזקתו. וע"ז בא המשל, והי' מדמה חייבי קרבנות לחייבי טבילות, וכשם שאין מחייבין הטובל לחזור ולטבול, כן אין מחייבין המקריב הקרבן לחזור ולהביא קרבן אחרת. ור"ע חולק ודימה אותו לבע"מ, כשם שבבעל מום אין אומרים דעכשיו הומם, וצריכין כל המקריבי קרבנות לחזור ולהקריב קרבנותיהם עוד פעם, לכן גם במקוה לא אמרי' עכשיו חסר הוא. אולם לכאור' יש להק' לשי' הרמב"ם (ביאת מקדש ו', י'), דכ' דאף מה שעובד אחר שנודע כשר בדיעבד, ולפ"ז מה שייך המשל בכלל, הרי בכהן שעבד אין חילוק בין קודם ידיעה לאחר ידיעה, וודאי במקוה אחר שנודע שהוא חסר אין שייך לטהר מה שטבל שם (כן הק' השער המלך [שם] והניח בצ"ע, וע"ע באור שמח [עבדים ג', ח', ד"ה אבל] דכנראה בא ליישב קו' זו, וצ"ע כוונתו).

(ח) ואל יוכיח בן גרושה וכו' שפסולו בשנים-ע' בתוס' רי"ד (עמוד א') שהביא ראי' מסוגיין ד"מעיד על אשה שהיא נשבת או שהיא גרושה וחלוצה לפוסלה מן הכהונה כדבר שבערוה הוא". ומכאן הק' השב שמעתתא (ו', ט"ו) על מש"כ הרמב"ם (סנהדרין ט"ז, ו') דע"א שמעיד שאשה זו גרושה או זונה נאמן, משום דע"א נאמן באיסורין, והרי לכאור' מבואר בסוגיין דזה אינו, אלא דיש לו דין דבשב"ע. וכ' הש"ש לייסד בדעת הרמב"ם, דאף דע"א נאמן לומר על אשה זו שהיא גרושה או זונה, זהו משום דע"א נאמן באיסורין, דהיינו לומר על דבר שנתהווה, אבל אינו נאמן להעיד על פסולי קהל בתולדה, כגון להעיד על א' שהוא בן גרושה

שיש ספק אם שבוי' היא או לא, לימא דספק ספיקא היא. וע' מה שהביא מהראב"ן דהתרי ותרי כאן הוא בעדי טומאה, ולא בעדי שבוי', אולם כ' דמרש"י ותוס' וכל המפרשים לא משמע כן. וכ' דאולי מה דמקילין בעלמא בשבוי' הוא משום שהיא ברי שלא נטמאת, אבל היכא שאינה לפנינו, כסוגיא דכאן, אז אמרי' דכיון דרוב הנכרים פרוצים בעריות, א"כ שפיר אין מקילים בשבוי'. אבל סיים דזה מתרין רק מה דלא יהיו מקילים בשבוי' בכה"ג, אבל סכ"ס הוי ס"ס, וסיים בקו'. וע' בשער המלך (אי"ב י"ט, סוף הל' כ"ג) שהביא מש"כ האיסור והיתר, דמאחר שאסרו חכמים שבוי' מחמת ספק נטמאה, חשיב כודאי איסור. וכ' השעה"מ שיש להביא ע"ז ראי' מקו' הפנ"י, דמה דלא מתירין מס"ס, היינו משום דיש לשבוי' דין ודאי, וא"כ לא הוי לספק שבוי' דין ס"ס. וע' בחזון איש (אה"ע א', ל"ה) דכ' דאולי דלא מצרפי' ס"ס ביוחסין (אולם כבר כ' הפנ"י והשעה"מ דמשמע דחומרא זו הי' מתקנת ריב"ז, ומעשה זה הי' דרי דרי קודם לכן).

(ה) סמוך אהני-פרש"י, דאין יכולין לסמוך על חזקת האם, שהרי היא לא באה לב"ד אלא בנה. וע"ז הק' תוס', דעכ"פ יועיל לדברי המכשיר בה מכשיר בבתה, ולכן פי' באו"א. וע' בפני יהושע שכ' דאולי ס"ל לרש"י דמה דאמרי' דהמכשיר בה מכשיר בבתה, היינו היכא שיש לנו עכ"פ טענת ברי של האם, אבל כאן, דאין האם לפנינו בכלל, שפיר כ' רש"י דלא מהני חזקתה. וכ' דאולי גם תוס' מודה לזה, אלא דס"ל דמה דהאם ישבה תחת בעלה כהן וילדה לו בנים, זהו גופא נחשב לטענת ברי.

(ו) א"ר טרפון מקוה זה... א"ר עקיבא אדם זה וכו'- כ' הריטב"א, "פי', ר' טרפון אזיל בתר מקוה, ור"ע אזיל בתר האדם הטובל בו", ולא ביאר במה נח', וצ"ע [וכפשוטו הי' שייך לומר דנח' האין אנו דין היכא שיש ספק כוה, האם דנין חזקה על הספק שאנו דנין עליו, דהיינו האדם, או דלמא צריכין לדון בתר מקור הספק, דהיינו המקוה, והדברים עתיקים. ואולי תלוי אם המשל שייך למח' זו או לא, ע' לקמן].

(ז) אמר ר' טרפון, משל לעומד ומקריב ע"ג המזבח- הק' תוס', מה משל הוא זה, בהמשל,

או ממזר [ע"ש, ומדבריו משמע דמה שצריך ב' עדים אינו משום שהוא דבר שבערורה, אלא דגילה התורה כן במה דהאב יש לו הנאמנות לומר על בנו שהוא ממזר, משמע דשאר אינשי אינן נאמנים, ומשמע דדין חדש הוא בפסולי הגוף דצריך ב' עדים]. **וע' במחנה אפרים** (עדות י"ג) שג"כ הק' קו' זו, וכ' כמה תירוצים, וכ' דהתי' הנכון הוא דעדות על ב"ג הוא כנגד חזקתו, דעד כאן היינו מחזיקין אותו לכהן, ואין העד נאמן להוציאו מחזקתו. **וע"ע באבני מלואים** (מ"ו, ה') מש"כ בזה.

(ט) **"ו' דשלום קטיעא- ביאר המהרש"א,** "דהו"ל הוי"ו קטיעא כיו"ד, וקריןן 'שלים', שהוא תרגומו של תמים, היפך בעל מום". ומבואר שהוא הבין שצריך להיות ה"ו" נכתב קטן כיו"ד. אולם ע' בריטב"א, שכ' דפירושו היינו דה"ו" כרות בינתים, דאי לא, הו"ל זעירתא היא, וצ"ע כוונתו בזה, וע' בהגה' המהדיר שהאריך לברר דעתו. **וע"ע בשו"ת רעק"א** (ע"ה), שהאריך באופן כתיבת ה"ו", ובסו"ד כ' "ואנכי כאשר זיכני ד' לכתיבת ס"ת, צויתי להסופר ... לכתוב ויו זעירתא, והוספתי לצאת ג"כ לרווחא דמלתא לדעת הריטב"א שיכותוב ויו זעירתא, ויניח מעט חלק, ואח"כ יכתוב עוד קו קטן וכו'".

(י) **ואיזה זו, זו אלמנה לכה"ג וכו'-** הק' הרש"ש, הרי גרושה וחלוצה מותרות בתרומה, ואלמנה מותרת אף לכהן הדיוט, ואילו הולד פסול לתרומה, וגם פסולה אף לכהן הדיוט, וא"כ נמצא דהולד יותר פגום מהאם, ואיך אמרי' הולך אחר הפגום. ותי' דכיון דהאם נעשית חללה עכשיו, שפיר אמרי' דהולכת אחר הפגום. **וע' בפיה"מ להרמב"ם** דבאמת פ"י תיבות אלו לגבי נתין וממזר, וא"כ י"ל דלשון זה לא קאי בדיוק על גרושה ואלמנה. אולם לכאו' מרש"י מבואר דלא כן, דפ"י אחר הפגום שבשניהם, "שנולד מפסולי כהונה, הולד פסול, וכו'", ומבואר דקאי ג"כ על **גרושה ואלמנה** נאולם לכאו' משמע קצת דרוצה רש"י ליישב באו"א, דסגי במה שנולד מפסולי כהונה והולד פסול, אפי' אם אין הפסול בדיוק כמותם, וצ"ע].